

Phenomenology of adolescent parenting injuries in cyberspace

Zahra. Karbalaeei Hoseinshalfaf*¹, Ghazal. Zandkarimi² & Kowsar. Dehdast³

1. M.A Department of Psychology, Refah Non-Profit University, Tehran, Iran
2. Assistant Professor, Department of Psychology, Refah Non-Profit University, Tehran, Iran
3. Assistant Professor of Counseling Department, Refah Non-Profit University, Tehran, Iran

ARTICLE INFORMATION

Article type

Original research

Pages: 1-12

Corresponding Author's Info

Email: zandkarimi@Refah.ac.ir

Article history:

Received: 2022/01/08

Revised: 2022/04/25

Accepted: 2022/06/26

Published online: 2022/08/11

Keywords:

Phenomenology of injury, Cyberspace, Educational program, Parenting

ABSTRACT

Background and Aim: Today's world has accelerated to digitize, and the number of users is increasing every moment. Cyberspace, along with its benefits, also causes damage. The purpose of the present study was to formulate and validate adolescent education programs in cyberspace to help adolescents and community mental health and reduce cyberspace damage. **Methods:** The present study was a qualitative type of contextual theory, and the research data was obtained using semi-structured and deep interviews with parents who had the criteria for entry into the Delphi method. Open, central and theoretical codes were then extracted, and based on them, a conceptual model was designed in the field of damages and strategies caused by cyberspace. **Results:** That indicates that parenting styles in different social situations, including virtual situations, have changed, the findings showed that parents are out of power because of their special injuries **Conclusion:** The results of the study indicate that if parents and adolescents receive the necessary and timely awareness, many of the damage and conflicts between them as well as the damages caused by cyberspace for adolescents and their families will be prevented.

This work is published under CC BY-NC 4.0 licence.

© 2022 The Authors.

How to Cite This Article: Karbalaeei Hoseinshalfaf, Z., Zandkarimi, Gh., & Dehdast, K. (2022). Phenomenology of adolescent parenting injuries in cyberspace. *jayps*, 3(1): 1-12

پدیدارشناسی آسیب‌های فرزندپروری نوجوانان در فضای مجازی

زهرا کربلائی حسین‌شالیباف^{۱*}، غزال زندکریمی^۲ و کوثر ده‌دست^۳

۱. کارشناسی ارشد، گروه روانشناسی، دانشگاه غیرانتفاعی رفاه، تهران، ایران

۲. استادیار گروه روانشناسی، دانشگاه غیرانتفاعی رفاه، تهران، ایران

۳. استادیار گروه مشاوره، دانشگاه غیرانتفاعی رفاه، تهران، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: علمی - پژوهشی صفحات: ۱۲-۱	زمینه و هدف: دنیای امروز با شتاب به سمت دیجیتالی شدن پیش می‌رود و در این میان هر لحظه بر تعداد کاربران افزوده می‌شود. فضای مجازی در کنار فوایدی که دارد آسیب‌هایی را نیز به ارمغان می‌آورد. هدف از پژوهش حاضر، تدوین و اعتباریابی برنامه آموزش فرزندپروری نوجوانان در فضای مجازی بود تا بدین وسیله بتواند کمکی به سلامت روان نوجوانان و جامعه و کاهش آسیب‌های ناشی از فضای مجازی نماید. روش پژوهش: پژوهش حاضر کیفی از نوع نظریه زمینه‌ای بوده و داده‌های پژوهش با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته و عمیق با والدینی که واجد ملاک‌های ورود به پژوهش بودند، با اعتباریابی به روش دلفی به دست آمد. سپس کدهای باز، محوری و نظری مناسب استخراج گردید و مبتنی بر آن‌ها مدل مفهومی در زمینه آسیب‌ها و راهبردهای ناشی از فضای مجازی طراحی شد. یافته‌ها: نتایج نشان‌گر این نکته است که سبک‌های فرزندپروری در موقعیت‌های اجتماعی مختلف از جمله موقعیت مجازی، دستخوش تغییر می‌شود، یافته‌ها نشان دادند، والدین به دلیل وجود آسیب‌های ویژه‌ای، از سبک فرزندپروری مقتدر خارج می‌شوند. نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاکی از آن است که در صورتی که والدین و نوجوانان، آموزش‌ها و آگاه‌سازی‌های لازم و به هنگام را دریافت کنند، از بروز بسیاری از آسیب‌ها و تعارضات میان آن‌ها و همین‌طور آسیب‌های ناشی از فضای مجازی برای نوجوانان و خانواده‌هایشان پیشگیری خواهد شد.
اطلاعات نویسنده مسئول ایمیل: zandkarimi@Refah.ac.ir	
سابقه مقاله	
تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۰/۱۸	
تاریخ اصلاح مقاله: ۱۴۰۱/۰۲/۰۵	
تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۰۴/۰۵	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۵/۲۰	
واژگان کلیدی پدیدارشناسی آسیب، فرزندپروری، فضای مجازی، نوجوانان	

انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

شیوه استناد به این مقاله

کربلائی حسین‌شالیباف، ز.، زندکریمی، غ. و ده‌دست، ک. (۱۴۰۱). پدیدارشناسی آسیب‌های فرزندپروری نوجوانان در فضای مجازی. *دوفصلنامه مطالعات روان‌شناختی نوجوان و جوان*، ۳(۱): ۱۲-۱

مقدمه

رشد و بالندگی در دوره نوجوانی نیازمند محیطی غنی و شرایط خانوادگی مثبت و مهیا می‌باشد. در صورتی که شرایط و زمینه‌های لازم فراهم باشد نوجوان می‌تواند میسر پیشرفت را در پیش گیرد و به خوشکوفایی لازم در عرصه‌های مختلف دست یابد. پرکاری کلور (۱۳۹۹) در شناسایی موقعیت‌های اجتماعی تاثیر گذار بر سبک‌های فرزندپروری مطرح نمود که سبک‌های فرزندپروری والدین در موقعیت‌های مختلف اجتماعی تغییر می‌کند. این نکته بیانگر این مطلب است که والدین در برخی مواقع طبق شرایطی که در آن قرار دارند سعی می‌کنند شیوه خاصی از فرزندپروری را برگزینند و این عمل گاهی اوقات به صورت ناآگاهانه انجام می‌پذیرد. لذا در اتخاذ سبک‌های متفاوت فرزندپروری می‌توان ردپای شرایط محیطی و اجتماعی را به وضوح دید. گاهی این تشنگی در نوع و شیوه استفاده از سبک‌های فرزند پروری توسط والدین نه تنها باعث شکل‌گیری تعارض و تنش میان والدین و نوجوانان می‌گردد، بلکه باعث ایجاد برخی ناهنجاری‌ها در رفتار و روان و روابط بین فردی نیز می‌شود. در این میان والدین نقشی اساسی و مهم در مصون داشتن فرزندان در برابر آسیب‌ها و تهدیدات فضای مجازی برعهده دارند براین اساس آن‌ها باید سطح دانش و آگاهی خود را بالا برده و با آگاهی بخشی به فرزندان خود و همراهی آن‌ها در این محیط، از آسیب‌های این حوزه پیشگیری نمایند. افزایش روز افزون استفاده از اینترنت و به ویژه شبکه‌های اجتماعی با وجود اینکه فوایدی برای سهولت زندگی انسان دارد، اما اسباب دوری اعضای خانواده را نیز از یکدیگر فراهم ساخته است این در حالی است که به ظاهر اعضای خانواده در زیر یک سقف با یکدیگر زندگی می‌کنند اما در باطن هر کدام در دنیای نجاتی خویش غرق شده‌اند و از احاط روحی و عاطفی فرسنگ‌ها از یکدیگر فاصله گرفته‌اند و آسیب‌های بسیاری در این رابطه برای خانواده‌ها ایجاد شده است آسیب‌هایی چون شکل‌گیری روابط پرخطر و سنت شکنی (اسکیل بردفیلد، ریم و موسیج^۳، ۲۰۲۰) کم‌رنگ شدن

خانواده از مهم‌ترین ارکان و تاثیرگذارترین نهادهای یک جامعه است و شخصیت افراد در آن شکل می‌گیرد. رضایت، مطلوبیت، کیفیت و کارکرد بهینه خانواده عامل بسیار تاثیرگذاری در شکوفا شدن و رشد و پیشرفت اعضای خانواده می‌باشد. در واقع جوهره هیجانی انسان در دوران کودکی و نوجوانی در محیط خانواده شکل می‌گیرد (قربانی و امانی، ۱۳۹۴). مطالعات نشان داده‌اند که بسیاری از مشکلات رفتاری و انحرافات ریشه در خانواده افراد دارد (دارلینگ-کروچیل و لپمن^۱، ۲۰۱۶). نوع روابط تعاملی که والدین با فرزندان دارند می‌تواند به طور مستقیم و یا غیر مستقیم بر شکل‌گیری شخصیت و آینده فرزندان تاثیر بسیاری داشته باشد. در همین راستا کیمبل^۲ (۲۰۱۴) معتقد است نحوه تعامل بین فرزندان و والدین و همچنین چگونگی برقراری ارتباط والدین با فرزندان، از مهمترین و کلیدی‌ترین عواملی است که تاثیر بسیاری در پرورش شخصیت سالم و بهنجار در افراد دارد. در دنیای کنونی سبک‌های تربیتی والدین به شدت تحت تاثیر شرایط اجتماعی، محیطی و فرهنگی دگرگون شده است و پیشرفت سریع تکنولوژی و فناوری اطلاعات و همچنین در دسترس بودن این فناوری برای همه افراد بیش از سایر عوامل در اتخاذ نوع خاص فرزندپروری و همچنین بر نحوه تعامل اعضای خانواده با یکدیگر و روابط والدین با فرزندان و حتی روابط نوجوانان با همسالان نیز تاثیرگذار است. در این حرکت شتابان به سمت دیجیتالی شدن امور، در آینده‌ای نه چندان دور برای انجام هر فعالیتی هر چند کوچک ناگزیر با فناوری اطلاعات در ارتباط هستیم. اما آنچه در طی این مسیر مهم است نحوه مواجهه والدین با این روند است. برخی والدین به دلیل آگاهی کم یا حتی عدم آگاهی از این علم ضمن اینکه مواجهه درستی با آن ندارند، سبک نادرستی را نیز در مواجهه فرزندان خود در مسیر استفاده از فناوری اطلاعات برمی‌گزینند. که همین امر سبب بروز تنش و درگیری میان والدین و نوجوانان می‌گردد.

3 Skilbred-Field, Reme & Mossige

1 Darling-Churchill & Lippman

2 Kimble

ارتباطات کمتر خانوادگی، کاهش کیفیت زندگی (آشنبرگ، اسکات، دکر و سیندلار^۷، ۲۰۱۷) و فعالیت‌های آنلاین پرخطر همراه است (یانگ و همکاران، ۲۰۱۶). طبق یافته‌های فتحی و همکاران (۲۰۲۰) آسیب‌هایی چون مسئولیت‌پذیری ضعیف، ناتوانی در ارتباط بین فردی، ضعف در تحصیل در بین نوجوانان معتاد به فضای مجازی شایع است. همچنین مطرح نمودند که اضطراب کرونا نیز در این نوجوانان، بیشتر از گروه کنترل بوده است.

بسیاری از والدین اذعان می‌کنند که فرصت کافی و یاتوان لازم برای شناخت دقیق این فضا و کاربردهای نداشته‌اند و همین عدم آشنایی با فضای مجازی سبب گشته است که نتوانند کنترلی بر فعالیت‌های فرزندان‌شان در فضای مجازی داشته باشند و به نوعی یک محیط خصوصی و محرمانه برای فرزندان در خانواده ایجاد شده است که والدین در مورد آن ناآگاه هستند (باری‌زاده، بهلولی، احمدوند و خورشیدی، ۱۳۹۵) و این همنشینی‌ها در فضای مجازی بیش از فضای حقیقی می‌تواند باعث بروز رفتارهای پرخطر گردد (عباسی شوازی و معینی، ۱۳۹۷). در این میان نقش خانواده مخصوصاً والدین در حفظ فرزندان از آسیب‌های فضای مجازی بسیار پررنگ می‌باشد. اگر والدین خودشان در خصوص استفاده از فضای مجازی رفتارهای اعتیادگونه داشته باشند به طبع فرزندان‌شان نیز درگیر اعتیاد به فضای مجازی می‌شوند (فالتینکووا^۸ و همکاران، ۲۰۲۰). در حقیقت رعایت بهداشت فضای مجازی توسط والدین می‌تواند نه تنها آنان را از آسیب‌های فضای مجازی مصون دارد بلکه فرزندان آنان را هم از آسیب‌های فضای مجازی محفوظ می‌دارد (لام^۹، ۲۰۲۰).

سبک فرزند پروری والدین تأثیری انکارناپذیر بر شخصیت و تمامیت روحی و رفتاری فرزندان دارد و حتی بر احساسی که نوجوانان نسبت به خود دارند مانند حس خودکار آمدی تأثیری بی‌بدیل دارد (جایا^{۱۰}، ۲۰۱۹). نتایج مطالعه سوزوکی^{۱۱} و همکاران (۲۰۱۶) نشان داد سبک فرزند پروری نادرست می‌تواند باعث بروز مشکلات رفتاری شدید

روابط خانوادگی، سست شدن بنیاد خانواده و بروز طلاق عاطفی زوجین، کم شدن صمیمیت میان اعضای خانواده، بروز تنش و تعارض میان والدین و نوجوانان و شکل‌گیری شکاف بین نسلی می‌باشد (عربی، ۱۳۹۶). با بررسی نتایج مطالعات گوناگون عواملی چون، ناآگاهی والدین نسبت به فضای مجازی، اعتیاد والدین نسبت به فضای مجازی می‌تواند کنترل آنها را در خصوص استفاده نوجوانان از فضای مجازی با مشکل مواجه سازد. با نگاهی گذرا به وضعیت فعلی جامعه این نکته کاملاً مشهود است که فناوری‌های جدید ابزاری است که سبب رونق گرفتن فرد محوری در جامعه شده است. در حقیقت پیوند اکثر وسایل هوشمند اینترنتی به وسایل شخصی افراد مسئله‌ای است که سبب دشوارتر شدن نظارت و کنترل والدین در این حیطه شده است (عرفان‌منش و صادقی فسایی، ۱۳۹۸) آنچه در این حیطه بیش از پیش خود نمایی می‌کند نقش مدیریتی والدین برای مصون داشتن نوجوانان از آسیب‌ها است. ارتباطات سالم و مثمر ثمر والدین و نوجوانان می‌تواند محیطی ایمن برای آشکارشدن بهتر توانمندی‌های نوجوانان فراهم سازد (شک و لاو^۴، ۲۰۱۶)؛ در حالی که ارتباطات مملو از مشکل و تنش‌های بسیار بین والدین و نوجوانان اغلب با افزایش رفتارهای مخاطره‌آمیز نوجوانان همراه است. رابطه والدین و نوجوانان یکی از مهمترین روابط در زندگی یک نوجوان است. والدین به دنبال محافظت از نوجوانان خود هستند. اما ممکن است نوجوانان احساس کنند محدود شده‌اند و آزادی آنان سلب شده است (کاپیتانویک و همکاران^۵، ۲۰۲۰). آنچه مشاهده می‌شود این مسئله است فضای مجازی، ممکن است به عنوان یک راهکار ناسازگار برای زمان‌هایی که احساسات منفی مربوط به دلبستگی ناایمن فعال می‌شود بکار گرفته شود (سو، چو، کوای و آنگ^۶، ۲۰۱۸). بنابراین، نوجوانان ممکن است مدت‌ها در اینترنت پرسه‌زنی کنند تا بتوانند از پریشانی عاطفی ناشی از چنین موقعیت‌هایی خود را نجات دهند. دلبستگی کم نوجوانان به والدین خود با بیشتر وقت گذراندن در اینترنت،

اجتماعی و اقتصادی خانواده‌ها در حد متوسط بود. با مد نظر قرار دادن ملاک‌های ورود و همین‌طور به اشباع رسیدن داده‌ها، نمونه‌ای متشکل از ۱۲ والد شکل گرفت و بر اساس انجام مصاحبه‌های عمیق نیمه ساختار یافته، اطلاعات دریافتی در این پژوهش از مصاحبه شونده هشتم به بعد به اشباع رسید.

روش اجرای پژوهش

در این مطالعه از شیوه پدیدار شناختی بهره گرفته شده است پژوهشگر با انجام اولین مصاحبه، فرایند تجزیه و تحلیل یافته‌ها را آغاز کرده و با پیاده‌سازی مصاحبه‌های انجام شده روی کاغذ کدگذاری سه سطحی آغاز گردید. پس از انجام کدگذاری‌های لازم، کدهای باز محوری و نظری استخراج گردیدند و این روند تا رسیدن به اشباع کامل در داده‌ها ادامه پیدا کرد. در بحث رعایت موازین اخلاقی پژوهش، ملاک‌هایی چون انجام مصاحبه با رضایت مصاحبه شونده‌گان، اطمینان بخشی به مصاحبه شونده‌گان در خصوص حفظ اطلاعات شخصی آنان، اطمینان از حفظ شرکت کنندگان از هر نوع آسیب، و در نهایت ارائه نتایج مطالعه در صورت تمایل هر کدام از مصاحبه شونده‌گان، رعایت گردید. طی انجام پژوهش، محقق از شیوه مثلث‌سازی با برده است. یافته‌های پژوهش در دو حیطه آسیب شناختی روانی و راهبردهای فضای مجازی استخراج شده است.

اعتبار یافته‌ها در مطالعه حاضر بر اساس ملاک‌های اعتباریابی دلفی گوبا و لینکلن (۱۹۸۹) در دو مرحله و با روش مثلث‌سازی بررسی گردید. در حقیقت روش دلفی روشی است که در آن به جمع آوری نظرات در مورد موضوع خاص و مورد اختلاف پرداخته می‌شود روش دلفی علاوه بر اینکه یک روش آینده پژوهش می‌باشد یکی روش از پرکاربردترین تکنیک‌های روش کیفی است. افرادی که در روش دلفی مشارکت می‌کنند معمولاً افراد مطلع هستند و اغلب نیز اطلاعات سودمندی برای پژوهش حاصل می‌کند. در مرحله اول، کدهای باز استخراج شده از مصاحبه‌ها با والدین و نوجوانان آنها مثلث‌سازی گردید. در مرحله دوم کدهای سه سطحی به کمک دو متخصص در حوزه

در نوجوانان گردد این نکات نشان‌دهنده اهمیت نحوه تعامل والدین و فرزندان است، نوع تعامل والدین و فرزندان نه تنها می‌تواند زندگی کنونی افراد را بلکه حتی زندگی زناشویی آینده و سلامت روان آنان و به طبع سلامت روانی جامعه را تحت تاثیر قرار دهد. براساس مطالعه پرکاری کلور (۱۳۹۹) خلاء وجود یک برنامه مدون برای آموزش سبک‌های صحیح فرزند پروری در فضای مجازی، در کشور به چشم می‌خورد. با توجه به نکات مطرح شده این سوال بیان می‌شود که آیا می‌توان با آسیب شناسی فرزند پروری نوجوانان در فضای مجازی، به رشد و تربیت نسلی سالم و پویا در جامعه کمک کرد یا خیر؟ تامل در نکات مطرح شده ضرورت آسیب شناسی فضای مجازی برای نوجوانان را نمایان می‌سازد. این پژوهش با هدف پدیدارشناسی آسیب‌های فرزندپروری نوجوانان در فضای مجازی صورت گرفته است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ روش‌شناسی از نوع پژوهش کیفی با رویکرد گراند تئوری مبتنی بر تجربه زیسته مصاحبه شونده‌گان است. روش کیفی از جمله روش‌های مطالعاتی می‌باشد که بر درک عمیق، پیچیدگی، جزئیات و یافته‌های مورد مطالعه تاکید دارد. داده‌های این مطالعه از طریق مصاحبه عمیق بر روی سبک فرزندپروری با توجه به موقعیت فضای مجازی حاصل شده است. جامعه مورد پژوهش، والدین نوجوانان استان تهران می‌باشند. لازم به ذکر است نمونه‌گیری به روش هدفمند انجام شده و مصاحبه تا رسیدن به سطح اشباع ادامه یافت. داده‌ها از طریق مثلث‌سازی در سه سطح کدگذاری شد و کدهای باز، محوری و نظری در رابطه با فرزند پروری مقتدرانه در موقعیت فضای مجازی استخراج گردید. سپس پروتکل آموزشی اقتباس از کدهای سه سطحی استخراج شده و مجدداً مورد اعتبار سنجی مثلث‌سازی قرار گرفت. جامعه مورد پژوهش در مطالعه حاضر با نمونه در مطالعات کیفی منطبق می‌باشد. نمونه در این پژوهش به صورت هدفمند و دسترس مشخص گردید و ملاک قرار گرفتن در گروه نمونه: سن والدین بین ۳۵ الی ۵۰ سال، داشتن فرزند نوجوان، تحصیلات والدین بین دیپلم تا فوق لیسانس و سطح

روشن‌شناسی طراحی‌شده برای مطالعه شرکت‌کننده‌ها و گفتارهایشان بسیار دشوار است. سؤال کردن و گوش دادن به دیگران، به ما می‌گوید: آن‌ها چه می‌دانند و چه احساس و باوری دارند؛ این فرآیند پرسیدن و گوش دادن، همان کهن‌الگوی مصاحبه است (سالدانیا، ترجمه گیویان، ۱۳۹۵).

یافته‌ها

نتایج بدست آمده در کدهای سه سطحی، معرف دو کد نظری آسیب‌شناسی فضای مجازی و راهبردهای مقابله با آسیب‌های نامبرده است در جداول زیر ارائه شده است.

روانشناسی و مشاوره خانواده استخراج، تصحیح و تایید گردید. و با کمک یافته‌های حاصل، شناسایی آسیب‌های ناشی از فضای مجازی برای نوجوانان، بارها و بارها مورد ارزیابی و مثلث‌سازی قرار گرفته و اصلاحات لازم طبق صاحب‌نظران صورت گرفت.

ابزار پژوهش

۱. مصاحبه نیمه ساختاریافته: جمع‌آوری داده‌ها از والدین و نوجوانان با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته عمیق انجام شد؛ زیرا گفتمان‌های تفسیری برای همه سنت‌های تفسیری، چندان اهمیت دارد که تصور وجود و پیشرفت این سنت‌ها و جریان‌های فکری، بدون

جدول ۱. کدهای باز و محوری مربوط به کد نظری آسیب‌شناسی فضای مجازی

مصاحبه شونده	جملات	کد باز	کد محوری
کوه خنجر	وقتی زیاد در فضایی مجازی است دچار نگرانی و اضطراب می‌شود.	اضطراب	کوه خنجر
	به نظرم فرزندم دچار افسردگی شده است.	افسردگی	
	آسیب‌های روحی که ایجاد می‌شود مثل خشم و پرخاشگری.	پرخاشگری	
کوه خنجر	فرزند من مشکلات جسمانی مثل چاقی دارد.	چاقی	کوه خنجر
	عمدتاً باعث کم تحرکی در بچه‌ها می‌شود.	کم تحرکی	
	آسیب‌های جسمی مثل آسیب ستون فقرات اتفاق می‌افتد.	آسیب ستون فقرات	
	همه چیز سهل الوصول و با کلیک یک دکمه شده. هیچ حرکتی نمی‌کند.	تنبلی جسمی	
کوه کبک	آسیب به چشم‌هایشان و خیلی چیزهای دیگر می‌خورد.	آسیب به چشم	کوه کبک
	در واقع عمل‌گرا بودن را از بچه‌ها می‌گیرد.	ضعف در عملگرایی	
	نگرانم روند برنامه‌ریزی کردن برای زندگی‌شان را ضعیف کند.	ضعف در برنامه‌ریزی	
	با استفاده زیاد از فضای مجازی ذهن بچه‌ها بسته می‌شود.	ضعف در انعطاف‌پذیری	
کوه خنجر	کلاهبرداری‌هایی که ممکن است اتفاق افتد.	کلاهبرداری اینترنتی	کوه خنجر
	دریافت نابهنگام اطلاعاتی که مورد نیاز نیست و نباید تو دوره نوجوانی داشته باشی.	مواجهه نابهنگام با اطلاعات	
	در این فضاها عادی‌سازی اتفاق می‌افتد اعم از بی‌حجابی‌ها، به کارگیری الفاظ نادرست، بد رفتاری و بی‌حیایی‌ها و خیلی چیزهای دیگر	عادی‌سازی	
	اینکه ممکن است رابطه‌ای نامناسب شکل بگیرد.	روابط نامشروع	
	ن روابط غلط و نامناسب ممکن چه آسیب‌های روحی روانی به آن‌ها می‌زند.	آسیب‌های عاطفی-روانی	
	روابط اجتماعی این بچه‌ها به شدت کاهش پیدا می‌کنند، دوستیابی‌ها و برون‌ریزیها کاهش پیدا می‌کند.	انزوای اجتماعی	

بازی‌های نسبی	۱	بچه‌ها دیگر زیاد با دنیای حقیقی ارتباط نمی‌گیرند و همه چیز را دوست دارند مجازی باشد.	بیگانگی اجتماعی
	۲	نکته بعدی الگویابی‌هایی هست که در فضای مجازی برای بچه‌ها اتفاق می‌افتد. مثلا پیام‌رسان‌ها و بازی‌هایی که هست.	الگوگیری نامناسب
	۲	از طرفی هم نگران این هستم که نکند اطلاعات من کمتر از آن چیزی باشد که باید باشد.	ضعف والد در سواد رسانه
	۳	این موضوع اینکه چه چیزهایی را هم می‌بینند مثل عکس و فیلم هم نگرانم می‌کند.	مواجهه با اطلاعات نامناسب
	۱	کوچکترین مشکل که پیش می‌آید و اختلاف نظر دارند به جنجال کشیده شده و هر کدام به اتاقش می‌رود و وارد فضای مجازی می‌شود	ضعف مهارت‌های بین فردی

همانطور که در جدول (۱) مشاهده می‌شود، کدهای محوری از آسیب‌های: روانی، جسمانی، عملکردی، بین فردی و مربوط به کد نظری "آسیب‌شناسی فضای مجازی" عبارتند تربیتی.

جدول ۲. کدهای باز و محوری مربوط به کد نظری راهبردهای مقابله با آسیب فضای مجازی			
مصاحبه شونده	جمله	کدهای باز	کدهای محوری
تدابیر و راهبردهای مقابله	۲	این کنترل مربوط به چت با دوستانی هست که آن‌ها را می‌شناسیم و گروه‌ها و کانال‌هایی که با نظرت خودمان عضو آن‌ها می‌شوند، می‌باشند	محدود کردن دایره ارتباطات
	۳	سعی کردم دوستانشان را بشناسم و مراقب باشم.	آگاهی از ارتباطات و دوستی‌ها
	۴	برای استفادش زمان تعیین کردم مثلا هر روز تا یکساعت می‌تواند از گوشی استفاده کند نه بیشتر.	محدود کردن زمان
	۶	سعی می‌کردم غیر مستقیم آگاهی کنم که هم رویش به روی من باز نشه و هم اینکه به او آگاهی‌های لازم را داده باشم.	حفظ حریم خصوصی والد_فرزند
	۷	در استفاده از گوشی و فضای مجازی سعی کردیم آن‌ها را به سمت مناسبی سوق دهیم به وسیله و اطلاعاتی که مناسب سن‌شان است.	جهت‌دهی به فعالیت‌های مجاز
	راهبردهای مقابله	۱	گروه‌های آنان را کنترل می‌کنم که کجا می‌روند و چه کارهایی را انجام می‌دهند.
۴		گفتم اگر برنامه‌ای نیاز بود نصب کند باید اول به خودم بگوید و من اطلاع داشته باشم چه چیزی را نصب می‌کند.	هماهنگی در خصوص نصب برنامه و اپ
۵		اگر رمز بگذارند و قفل بگذارند من و پدرشان باید بدانیم که چه رمزی هست.	کنترل نامحسوس از طریق دانستن رمز
۶		سعی کردم از همان ابتدای نوجوانی برایش گوشی نخرم.	گوشی مشترک
۱۲		قانون خانواده ما این بود که بچه‌ها تا سن ۱۵ سالگی گوشی مشترک با پدر و مادر داشته باشند.	سن مشخص برای تهیه گوشی شخصی
۷		فیلم‌ها و انیمیشن‌ها را قبلا باید من ببینم بعد آن‌ها	هماهنگی دانلود فیلم و انیمیشن

	۵	من و پدرشان هر زمان که خواستیم گوشی باید در اختیار ما باشد یعنی اینکه اگر رمز بگذارند و قفل بگذارند من و پدرشان باید بدانیم که چه رمزی هست.	عدم رمزگذاری و کنترل نامحسوس
	۴	مثلا واتساپ و سایر شبکه‌ها را چک می‌کنم تا ببینم با چه کسانی ارتباط داشته یا در چه گروه‌هایی عضو هست.	کنترل گروه‌ها
نابینایی فرزند	۱	برایشان ترسیم کردم که اینترنت مثل یک شهری هست که همه چیز در آن رهاست و آدرسی وجود ندارد و هر اتفاقی ممکن است بیفتد و انسان باید آدرس داشته باشد تا بداند کجا می‌رود.	هویت در فضای مجازی
	۶	سعی کردم پسر را نسبت به خطرات و فواید اینترنت آگاه کنم.	آگاه‌سازی در خصوص آسیب‌های فضای مجازی
	۵	سعی کردم رابطه بچه‌ها با هم و دیگران خوب باشد چون وقتی رابطه پسر با خواهرش خوب بود خیلی به من کمک‌کننده بود.	آموزش روابط بین فردی و خانوادگی مناسب
نابینایی والدین	۲	سعی کردیم هم سواد رسانه‌ای خودمان را بالا ببریم	ارتقاء سواد رسانه‌ای والد
	۳	از تجربه مادرای دیگر استفاده کنم	استفاده از تجربه‌های سایر والدین
	۵	سعی کردم علاوه بر اینکه خودم از این جور مطالب دوری کنم مراقب باشم بچه هام هم نروند سراغ این چیزها	هداقت فضای مجازی توسط والد
قوانین گذاری	۱	خانه ما یکسری قوانین دارد که باید اجرا شود و این قوانین مختص خانه ماست و ربطی به بیرون ندارد.	تعیین قوانین لازم الاجرا در مسولیت خانه
	۱	بعضی از مهمانی‌ها یا جاهایی را که می‌خواهیم برویم بچه‌ها باید بدون چون و چرا بیایند. چون والدین در برخی موارد برای تو تصمیم می‌گیرند.	تعیین قوانین لازم الاجرا در تعامل خانوادگی
	۶	ما قانون داریم که بچه‌ها باید سر ساعت‌هایی وقتشان را با خانواده و فعالیت‌های دیگر پر کنند.	تعیین قوانین لازم الاجرا در پذیرش تفریح
	۶	شرط دیگر که گذاشتم این بود که تا زمانی که درس و مدرسه دارد منظورم تکالیفش هست حق استفاده از گوشی را ندارد	تعیین قوانین لازم الاجرا در تکالیف درسی
	۱۲	محدودیت‌ها را با توجه به موضوع استفاده تعیین می‌کنیم مثلا وقتی که نیاز بود پسر کارهای تحقیقاتی انجام بدهد تایم بیشتری براش منظور می‌کردیم ولی در غیر این صورت نه، رعایت قانون باید صورت می‌گرفت.	تعیین محدودیت متناسب با فعالیت و نیاز فرزند
	۱	اینکه همسران باید جداگانه ارتباط داشته باشند، بچه‌ها هم بدانند که والدین این فضای خصوصی را با هم دارند.	رابطه بهنجار و صحیح والدین با هم
نابینایی نوجوانان	۱۱	سعی کردیم رابطه صمیمانه با دخترمان داشته باشیم و بتوانیم اعتمادش را جلب کنیم.	توانایی همدلی والد- فرزند
	۷	من و همسر تصمیم براین داشتیم که در مورد تربیت فرزندان حتما با هم هماهنگ باشیم.	هماهنگی والدین در تربیت فرزندان
	۱۰	به اندازه زمانی که داشتم سعی می‌کردم کنارشان باشم.	اختصاص وقت برای فرزندان
	۵	گاهی اوقات پسرهایم حرف‌هایی داشتند که از طریق خواهرشان به من می‌گفتند یا برعکس من حرف‌هایی داشتم که از طریق خواهرشان به آن‌ها می‌گفتم.	کمک گرفتن از اشخاص دیگر برای تعامل
	۸	سعی کردم نشان بدهم که به آنها اعتماد دارم یعنی به نظرم وقتی که خوب با بچه صحبت بشود و نشان داده شود که اعتماد داریم کمک کنندست.	اعتماد متقابل

و همکاران (۲۰۲۰) نیز مطرح نمودند که والدین راهکارهای متعددی را جهت کنترل و قانونمند نمودن زمان و دسترسی در فضای مجازی برای فرزندان خود استفاده می‌کنند؛ گرچه اگر این راهبردها با مطالعه و دقت انتخاب نشوند، به نوجوانان حس کنترل‌شدگی و مزاحمت می‌دهد. در خصوص ایجاد رابطه تعاملی موثر میان والد فرزند، این راهبرد را می‌توان یکی از مهم‌ترین راهبردهای موثر در حفظ نوجوانان از آسیب‌های فضای مجازی دانست بدین جهت که اگر رابطه‌ای مناسب بین والدین و نوجوانان شکل گیرد، نوجوانان مقاومت کمتری در مواجهه با محدودیت‌ها و قوانین بیان شده از سوی والدین خواهند داشت و والدین نیز استرس و فشار روانی کمتری را تجربه می‌کنند. در بررسی راهبردهایی که والدین در این خصوص استفاده می‌کنند این مسئله آشکار می‌گردد که اگر والدین در مواجهه با استفاده فرزندان از فضای مجازی بتوانند راهبردهای مناسبی داشته باشند در تعامل با نوجوانان و تامین سلامت جسم و روان نوجوانان و والدین بسیار اثرگذار است و از بروز آسیب‌های فردی و اجتماعی احتمالی بعدی پیشگیری خواهد شد. یافته‌های بدست آمده با نتایج مطالعات یاری‌زاده و همکاران (۱۳۹۵)، فالتینکووا و همکاران، (۲۰۲۰)، لام (۲۰۲۰) همسو می‌باشند. در بررسی نقش آگاهی و سواد رسانه والدین، یاری زاده و همکاران (۱۳۹۵) مطرح نمودند که شناخت دقیق فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، موجب می‌شود والدین به خوبی بتوانند محیطی را که نوجوانان در آن گام برمی‌دارند را به خوبی و جلوتر از نوجوانان خود بررسی و ایمن‌سازی کنند. در عین حال فالتینکووا و همکاران (۲۰۲۰) معتقدند، والدین باید توانسته باشند اعتیاد اینترنتی خود را کنترل کنند. در واقع یکی از راهبردهای موثر در مدیریت فضای مجازی فرزندان، اینست که والدین خود توانسته باشند کشش و اعتیاد خود به این فضاها را کنترل کرده باشند. همانطور که لام (۲۰۲۰) مطرح می‌کند، رعایت بهداشت فضای مجازی توسط والدین، می‌تواند فرزندان را از طریق یادگیری مشاهده‌ای در حفظ و بقای آن راهنمایی کند. به

در پژوهش حاضر با انجام مصاحبه‌های عمیق از والدینی که فرزند نوجوان داشته‌اند و واجد ملاک‌های ورود به پژوهش بودند مفاهیم مربوطه را استخراج و دو کد نظری با عنوان آسیب‌های فضای مجازی و راهبردهای موثر در فضای مجازی مشخص گردید. کد نظری آسیب‌های فضای مجازی بر اساس دغدغه و نگرانی‌های والدین مصاحبه شونده نسبت به آسیب‌هایی که فضای مجازی در خصوص سلامت روان و جسم نوجوانان دارند استخراج گردیده است. آسیب‌هایی چون آسیب روانی، جسمانی، عملکردی، اجتماعی و تربیتی مشخص گردید و این آسیب‌ها می‌توانند سلامت روحی، جسمی و اجتماعی نوجوانان بسیاری را با مخاطره مواجه سازند. همسو با این یافته، آشنبرگ و همکاران (۲۰۱۷)، مطرح می‌کنند که اختلال دلبستگی در نوجوانان موجب می‌شود آنها بیشتر در فضای مجازی پرسه‌زنی کنند تا بتوانند پریشانی روانی خود را کاهش دهند. اسکیل بردفیلد و همکاران (۲۰۲۰) نیز مطرح نمودند، نوجوانان نسبت به بزرگسالان با احتمال خیلی بیشتری درگیر بهره‌کشیها و کلاه‌برداری‌های اینترنتی می‌شوند. در عین حال، یافته‌های اخیر نیز نشان داده‌اند که نوجوانان مبتلا به اعتیاد اینترنتی، از آسیب‌های اجتماعی متعددی رنج می‌برند و اضطراب، خصوصا اضطراب بیماری بالایی نشان می‌دهند (فتحی و همکاران، ۲۰۲۰).

کد نظری راهبردهای مقابله موثر با فضای مجازی دربرگیرنده راهبردهایی چون: کنترل‌زمان، کنترل دسترسی‌ها، آگاه‌سازی فرزندان، آگاه‌سازی والدین، قانون‌گذاری و تعامل موثر با نوجوان می‌باشد. یافته‌های پژوهش حاضر بر لزوم آگاه‌سازی نوجوانان و والدین در خصوص فضای مجازی تاکید دارد. بدین جهت که این نکته اساسی می‌تواند نوجوانان و خانواده‌هایشان را از آسیب‌های بسیار فضای مجازی محفوظ و مصون دارد. قانون‌گذاری یافته دیگری است که برخی از والدین برای سیانت فرزندان خود از آسیب‌ها استفاده می‌کنند و سعی دارند با تعیین قانون متناسب با فضای مجازی از میزان تنش میان نوجوانان و والدین بکاهند. همسو با این یافته، کاپیتانوویک

ویروس کرونا در کشور، باعث اخلاص و کندی در روند کار پژوهشی شده بود. محدودیت دیگر این نکته است که ممکن است برخی والدین در مصاحبه سعی در خوب و قابل قبول نشان دادن خود داشته باشند به عبارتی رفتار طبیعی یا حقیقی خود را بیان نکرده باشند. در عین حال به نظر می‌رسد، صفات شخصیتی والدین در وضعیت فرزندپروری آنان و ارتباط با نوجوانانشان در فضای مجازی تاثیر گذار بود؛ به گونه‌ای که برخی از والدین با خونسردی و انعطاف پذیری بالا و برخی دیگر با تعصب، اضطراب و نگرانی بالایی با فضای مجازی برخورد می‌کردند. دعم بررسی تیپ شخصیت والدین، علی‌رغم اینکه از دید پژوهشگران محفوظ نماند، اما در این پژوهش مورد بررسی قرار نگرفت. لذا پیشنهاد می‌شود مطالعات بعدی، تعارضات درون فردی و شخصیت والدین را نیز در ارتقاء و طراحی برنامه آموزش فرزندپروری نوجوانان در فضای مجازی مورد بررسی قرار دهند.

تشکر و قدردانی

پژوهشگران مراتب قدردانی و تشکر خود را از کلیه شرکت‌کنندگان این پژوهش که با استقبال و بردباری، در روند استخراج نتایج همکاری نمودند، اعلام می‌دارند.

تعارض منافع

نویسندگان این مطالعه هیچ گونه تعارض منافی در انجام و نگارش آن ندارند. مطالعه حاضر، برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد بوده و نویسنده مسئول، مسئولیت کامل داده‌ها، اطلاعات و نتایج پژوهش را عهده‌دار می‌باشد.

منابع

پرکاری کلور، لیلان. (۱۳۹۹). *شناسایی الگوهای فرزندپروری مبتنی بر تجربه زیسته نوجوانان ۱۳ تا ۱۷ ساله تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشکده رفاه.

سالدانیا، ج. (۱۳۹۵). *راهنمای کدگذاری برای پژوهشگران کیفی*. ترجمه عبدالله گیویان. تهران: نشر علمی و فرهنگی.

عباسی شوازی، محمدتقی؛ معینی، مهدی و پوردیان، روح‌الله. (۱۳۹۷). *فضای مجازی، همنشینی و رفتارهای پرخطر: مطالعه رابطه همنشینی دانشجویان در فضای مجازی با*

نظر می‌رسد، کنترل‌هایی مبتنی بر آگاهی و تعامل موثر با نوجوان، راهکاری توانمند در حفظ نوجوانان در فضای مجازی باشد. در این مطالعه پژوهشگر به پدیدار آسیب‌های فضایی مجازی پرداخته است تا شاید بتوان کمکی به کاهش و پیشگیری آسیب‌های ناشی از فضای مجازی برای نوجوانان نماید. یافته‌های پژوهش که با بررسی‌ها و مصاحبه‌های عمیق در سایه اعتباریابی تخصصی، حاصل گشت حاکی از آن است که استفاده نادرست و نامناسب از فضای مجازی و همچنین مواجهه نادرست والدین با این موضوع می‌تواند آسیب‌هایی به همراه داشته باشد. از جمله این آسیب‌های استخراج شده، آسیب‌های جسمی چون آسیب به چشم، ستون فقرات، چاقی، بی‌حرکی و برخی دیگر آسیب‌های جسمی است که خود می‌تواند زمینه ساز بروز سایر مشکلات جسمی در بزرگسالی نوجوانان گردد. همچنین آسیب‌های دیگری که از یافته‌های پژوهش استنتاج می‌گردد آسیب‌های روانی است. آسیب‌هایی چون، پرخاشگری، افسردگی، انزوا و گوشه‌گیری، آسیب به روابط میان فردی و سایر آسیب‌های روحی-روانی دیگر را شامل می‌شود که این آسیب‌ها نیز مانند آسیب‌های جسمی می‌توانند زمینه ساز بروز برخی اختلالات در سال‌های بعدی زندگی فرد شوند. اما از دیگر یافته‌هایی که در این پژوهش حاصل شد راهبردهایی می‌باشد که والدین برای مواجهه با خطرات فضای مجازی استفاده کرده‌اند. این راهبردها توانسته‌اند به والدین در کنترل و به حداقل رساندن آسیب‌ها کمک کنند لذا زمانی که والدین و پژوهشگران با آسیب‌های فضای مجازی آشنایی کامل داشته باشند بهتر و بیشتر می‌توانند فرزندان و در حقیقت نسل بعدی را از معضلات و آسیب‌های بسیار حفظ نمایند.

این پژوهش نیز مانند سایر پژوهش‌ها دارای محدودیت‌هایی بوده است. هر چند پژوهشگران سعی در برطرف کردن محدودیت‌ها داشته‌اند اما برخی از محدودیت‌ها خارج از کنترل پژوهشگر بوده است. محدودیت‌هایی چون، عدم وجود مطالعات کیفی همسو در زمینه موضوع مورد پژوهش و عدم دسترسی به برخی منابع و کتابخانه‌ها به دلیل شیوع

- JAYA. (2019). *6 types of parenting styles and how they affect kids*. The Asian Parent. Available at: <http://www.asiaone.com/lifestyle/6-types-parenting-styles-and-how-they-affect-kids>
- Kapetanovic, S., Rothenberg, W. A., Lansford, J. E., Bornstein, M. H., Chang, L., Deater-Deckard, K., et al. (2020). Cross-cultural examination of links between parent-adolescent communication and adolescent psychological problems in 12 cultural groups. *Journal of Youth and Adolescence*, 49, 1225–1244.
- Kimble, B. A. (2014). *The parenting styles and dimensions Questionnaire: a reconceptualization and validation* [dissertation]. Oklahoma: Oklahoma State University.
- Lam L. T. (2020). The Roles of Parent-and-Child Mental Health and Parental Internet Addiction in Adolescent Internet Addiction: Does a Parent-and-Child Gender Match Matter? *Frontiers in public health*, 8(142), 1-8.
- Shek, D. T., & Yu, L. (2016). Adolescent internet addiction in Hong Kong: prevalence, change, and correlates. *Journal of Pediatric Adolescent Gynecology*, 29, S22–S30.
- Skilbred-Field, S., Reme, S. E., & Mossige, S. (2020). Cyberbullying involvement and mental health problems among late adolescents. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*; 14(1), 1-5.
- Soh, P. C. H., Chew, K. W., Koay, K. Y., & Ang, P. H. (2018). Parents vs peers' influence on teenagers' Internet addiction and risky online activities. *Journal of Telematics and Informatics*, 35, 225-236.
- Suzuki, K., Kita, Y., Kaga, M., Takehara, K., Misago, C., & Inagaki, M. (2016). The Association between Children's Behavior and Parenting of Caregivers: A Longitudinal Study in Japan. *Frontiers in public health*; 4(17), 1-6.
- Yang, X., Zhu, L., Chen, Q., Song, P., & Wang, Z. (2016). Parent marital conflict and internet addiction among Chinese college students: the mediating role of father-child, mother-child, and peer attachment. *Computers in Human Behavior*, 59, 221–229.
- رفتارهای پرخطر در فضای واقعی و مجازی. فصلنامه *انظام اجتماعی*؛ ۱۰(۳)، ۷۷-۱۰۴.
- عربی، مهدی. (۱۳۹۶). بررسی رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تحت موبایل با طلاق عاطفی زوجین، مورد مطالعه: مراجعین به مرکز مشاوره آرامش ناجا و دفاتر مددکاری شهر اصفهان در سال ۹۶. فصلنامه *دانش انتظامی اصفهان*؛ ۴(۱۲)، ۴۰-۶۳.
- عرفان‌منش، ایمان و صادقی‌فسایی، سهیلا. (۱۳۹۸). واکاوی مسائل اجتماعی نو ظهور در روابط نظارتی والدین و نوجوانان با توجه به فناوری‌های جدید، فصلنامه *راهبرد فرهنگ*؛ ۱۲(۴۸)، ۷۱-۱۰۲.
- قربانی، آزاد و امانی، احمد. (۱۳۹۴). تبیین مدل نظری برای سبک‌های فرزند پروری، سبک‌های دلبستگی و خود متمایزسازی زوجین. فصلنامه *فرهنگ مشاوره و روان درمانی*؛ ۲۱(۶)، ۳۶-۶۹.
- یاری‌زاده، محمد؛ بهلولی، علی؛ احمدوند، فاطمه و خورشیدی، محمد. (۱۳۹۵). *فضای مجازی و اثر آسیب آن در خانواده‌ها*، کنفرانس بین‌المللی مدیریت و حسابداری، تهران.
- Darling-Churchill, K. E., & Lippman, L. (2016). Early childhood social and emotional development: Advancing the field of measurement. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 45, 1-7.
- Eichenberg, C., Schott, M., Decker, O., & Sindelar, B. (2017). Attachment Style and internet addiction: An online survey. *Journal of Medical Internet Research*; 19(5), 170-185.
- Faltýnková, A. & Blinka, L., Ševčíková, A., & Husarova, D. (2020). The Associations between Family-Related Factors and Excessive Internet Use in Adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*; 17(5), 1754- 1765.
- Fathi, A., Sadeghi, S., Maleki-rad, A. A., Sharifi, R. S., Rostami, H., & Abdolmohammadi, K. (2020). The role of cyberspace use on lifestyle promoting health and coronary anxiety in young people. *Iranian Journal of psychiatry and Clinical Psychology*; 26(3), 332-347.
- Guba, E .G., & Lincoln, Y. S. (1989). *Forth generation evaluation*. Newbury Park, CA: SAGE.